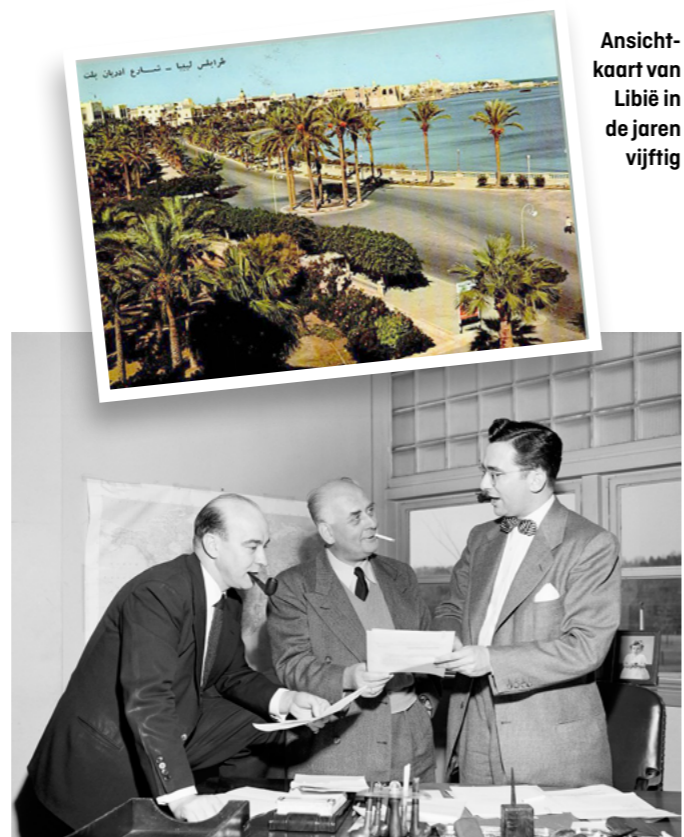

Nederlander die Libië vormgaf

LIBIË / In eigen land is hij onbekend, maar Libiërs prijzen de Nederlander Adriaan Pelt (1892-1981) nog altijd omdat hij Libië tot een eenheid wist te smeden. Het Afrikaanse land kan wel weer een Pelt gebruiken, menen velen.

Leo Kwartan

Pelt (midden) met VN-collega's kort voor uitzending naar Libië in 1950

Ansichtkaart van Libië in de jaren vijftig

Niemand lijkt een einde te kunnen maken aan de burgeroorlog in Libië. Sinds Muammar al-Khaddafi er in 2011 werd verdreven, hebben vredesinitiatieven van de Verenigde Naties (VN) weinig opgeleverd. Onmachtig zich met elkaar te verzoenen, zagen Libiërs hun land afglijden en een broeinest worden van mensensmokkel en terrorisme. Maar wie Libiërs vraagt of er echt geen oplossing is, krijgt meestal een verrassend antwoord: 'Adriaan Pelt.' Wie is deze Nederlander die 36 jaar geleden is overleden? Die in eigen land weinig bekend is, maar in Libië geldt als een held. Naar wie de Corniche, een belangrijke route, in de hoofdstad Tripoli werd vernoemd. Wiens naam gegoogeld in het Arabisch elfduizend hits oplevert.

Libische kinderen leren op school nog altijd dat de Nederlandse diplomaat Adriaan Pelt op 10 december 1949 door de Verenigde Naties tot Hoge Commissaris voor Libië werd benoemd. Zijn opdracht: een staat smeden uit de door de Britten bestuurde provincies Cyrenaica en Tripoli en het door Frankrijk bezette Fezzan in het zuiden. Het waren de brokstukken van wat

Pelt met kersverse koning Idris

eens Mussolini's Libische kolonie was geweest, maar die Italië tijdens de Tweede Wereldoorlog had moeten opgeven. Pelt moest de stammen helpen hun onderlinge achterdocht te overwinnen. Er moesten een grondwet en een bestuursapparaat voor een verenigd Libië komen. Deadline: 1 januari 1952.

Wie kijkt naar de chaos in het Libië van nu, met zijn rivaliserende regeringen en onberekenbare milities, moet die opdracht volstrekt onrealistisch lijken. Overigens was Libië er in 1949 niet veel beter aan toe. De Italiaanse overheersing had weliswaar kort geduurd, van 1911 tot 1943, maar de repressie was groot geweest. In Cyrenaica was meer dan de helft van de bevolking gevlucht, uitgehongerd of gecrepeerd in concentratiekampen. Daarna waren de Duits-Italiaanse en geallieerde legers heen en weer langs de Libische kust getrokken,

telkens een spoor van destructie en dood achterlatend.

Pelt achtte zichzelf niet geschikt voor zijn taak. In zijn Libische memoires, *Libyan Independence and the United Nations: A Case of Planned Decolonization* (1970), schrijft hij: 'De genomineerde zelf twijfelde ernstig aan zijn geschiktheid voor een opdracht die algemeen werd beschouwd als exceptioneel moeilijk en delicaat. Zijn kennis van de geschiedenis en geografie van Libië was oppervlakkig. Hij was geen staatsrechtkundige. Hij kon geen Arabisch lezen of schrijven, laat staan spreken, en zijn kennis van de islamitische wereld beperkte zich tot clichés.' Een Brits diplomaat voegde Pelts vrouw toe: 'Mevrouw, ik wens uw man alle succes, maar eerlijk gezegd vrees ik dat hij zijn nek zal breken.'

'Eigenwijs mannetje'

Adriaan Pelt wordt in 1892 geboren in Koog aan de Zaan. Zijn vader is werktuigkundig ingenieur. Op school is hij geen hoogvlieger. Tegen het *Algemeen Dagblad* vertelt Pelt in 1956 dat hij de hbs niet heeft afgemaakt: 'De wiskunde was mij te machtig.' Hij kiest voor de journalistiek. Tijdens de Eerste Wereldoorlog

Adriaan Pelt krijgt de bijnaam 'de onderkoning van Libië'

Missie geslaagd: intocht van koning Idris in Tripoli, 1951. In 1969 zette Khaddafi de Koning weer af

is hij correspondent in Parijs voor onder meer *De Telegraaf*. Hij leert er zijn Franse vrouw Andrée Bernard kennen. Pelt zegt in hetzelfde interview dat hij in Libië veel profijt had van zijn journalistieke ervaring: 'Het uitzoeken van feiten en omstandigheden en het leggen van contacten. Er moest ook razendsnel gewerkt worden.'

In 1920 gaat Pelt als voorlichter werken voor de Volkenbond, de voorloper van de VN. Hij bezoekt de brandhaarden van die tijd, zoals Mantsjoerije en India. De Duitse inval in Nederland op 10 mei 1940 maakt een voorlopig einde aan zijn diplomatieke carrière. Pelt vertrekt naar Londen waar hij de Nederlandse regering in ballingschap zijn diensten aanbiedt. Hij wordt hoofd van de Regeringspersdienst in de Tweede Wereldoorlog en zet Radio Oranje op die uitzendnaar bezet Nederland. Organiseren en improviseren, talenten die Pelt ook zal inzetten in Libië. Koningin Wilhelmina is minder van hem gecharmeerd. Ze vindt hem 'een eigenwijs mannetje'.

In januari 1950 brengt Hoge Commissaris Pelt zijn eerste bezoek aan Libië. Het land blijkt een politieke slangenkuil. Hoewel VN-resolutie 289 (IV) hem opdraagt één staat te boetsen uit drie gebieden, weet Pelt dat de Britten en Fransen die de provincies besturen een dubbele agenda hanteren:

geen sterke staat maar maximale lokale autonomie. Zo hopen zij hun invloed na Libië's onafhankelijkheid te behouden. De onpartijdige Pelt wil daarom niet in een Brits of Frans toestel arriveren. Hij kiest voor de KLM. Dat die in Libië geen landingsrechten heeft, lost KLM-directeur Albert Plesman op: de vlucht naar Johannesburg maakt een noodstop in Tripoli wegens 'slecht weer'.

De Libiërs zelf hebben geen flauw idee welke kant ze op willen. En dus stapt Pelt aan boord van een DC-3 die hem naar alle uithoeken van dit uitgestrekte land vliegt. In Benghazi, de hoofdstad van Cyrenaica, ontmoet hij Sayyid Idris al-Senussi, een

religieus leider die alom respect geniet. Hij wordt de eerste koning van Libië, totdat hij in 1969 wordt afgezet door Khaddafi. Pelt is diep onder de indruk van Idris, die hij 'wijs en ervaren' noemt: 'Hij zette nooit een stap tenzij hij wist dat men hem zou volgen.'

Idris ziet Cyrenaica het liefst als een onafhankelijke staat. Hij is bang in een unie te worden overheerst door Tripoli. Hij wordt daarin gesteund door de Britten. Dan doet Pelt een meesterzet. Hij 'adviseert' Idris akkoord te gaan met een federaal verenigd Libië waarvan hij, Idris, waarschijnlijk koning zal worden. Idris stemt met tegenzin in. 'Deze oplossing was verre van ideaal,' geeft Pelt toe. Maar hij ziet geen andere manier om zijn missie te redden.

Nederlandse oom

Pelts kracht is dat hij met iedereen praat. Hij legt lokale leiders geduldig uit wat de VN eigenlijk zijn. Als hem wordt gevraagd wat voor grondwet hij voor Libië in petto heeft, zegt hij dat de Libiërs dat zelf moeten bepalen. Pelt is pragmatisch. Als het te lang duurt om verkiezingen te houden, laat hij lokale leiders hun afgevaardigden kiezen. Als het proces stukt, schrijft hij *'Dutch uncle'*-brieven aan de voorlopige Libische regering, met waarschuwingen, kritiek en advies.

Het werkt. Na 317 dagen verhit overleg tussen de Libiërs ligt er een grondwet. Vol compromissen. Libië krijgt bijvoorbeeld twee hoofdsteden: Tripoli en Benghazi. Pelt schrijft daarover: 'De Commissaris is vaak gevraagd een rationele verklaring te geven van de Libische grondwet. Hij heeft dat altijd geweigerd omdat de Arabische manier van denken zich niet laat analyseren door westerse methoden.' Op 24 december 1951 wordt Libië onafhankelijk. Pelt heeft zijn deadline gehaald en krijgt de bijnaam 'de onderkoning van Libië'. In 1981 overlijdt hij in Zwitserland.

Na 67 jaar is Adriaan Pelt in Libië nog springlevend. Libiërs, ongeacht hun politieke kleur, etaleren tegenover Nederlandse diplomaten gretig hun kennis van Pelt. Zijn lessen zijn ze niet vergeten. Een aantal stamleiders uit Fezzan vroeg onlangs aan een VN-delegatie waarom zij nooit het Zuiden bezochten. Men beschikt niet over het vereiste aantal gepantserde auto's, was het antwoord. Waarop de Libiërs afkeurend bromden: 'Pelt had nooit een gepantserde auto.'